

Peer Reviewed Refereed and
UGC Listed Journal
(Journal No. 40776)

ISSN 2277 - 5730

AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY
QUARTERLY RESEARCH JOURNAL

AJANTA

Volume-VII, Issue-IV
October - December - 2018
Marathi Part - V / VI

IMPACT FACTOR / INDEXING
2018 - 5.505
www.sjifactor.com

Ajanta Prakashan

❧ CONTENTS OF MARATHI PART - VI ❧

अ.क्र.	लेख आणि लेखकाचे नाव	पृष्ठ क्र.
१	छत्रपती शिवाजी महाराजांची लष्कर व्यवस्था प्रा. सीमा जा. भोसले	१-६

१. छत्रपती शिवाजी महाराजांची लष्कर व्यवस्था

प्रा. सीमा जा. भोसले

डॉ. सी.डी. देशमुख वाणिज्य व सौ. के.जी. ताम्हाणे कला महाविद्यालय, रोहा. ता. रोहा, जि. रायगड.

प्रस्तावना

छत्रपती शिवाजी महाराजांनी मध्ययुगीन काळात आदर्श राज्य निर्माण केले होते. मध्ययुगीन काळातील सुलतान आणि मोगल राजे यांच्या अत्याचारांच्या पार्श्वभूमीवर छत्रपती शिवाजी महाराजांचे राज्य अधिकच उदावदार आहे. काही इतिहासकार छत्रपती शिवाजी महाराजांची तुलना नेपोलियनशी करतात. छत्रपती शिवाजी महाराज जेवढे प्रशासनाला महत्व देत तेवढेच स्वराज्यालाही देत असत. छत्रपती शिवाजी महाराज हे लोककल्याणकारी राजे होते. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या यशाचे प्रमुख कारण म्हणजे त्यांनी तयार केलेली सैन्य रचना आणि व्यवस्थापन. छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या शिस्तबद्ध सैन्य रचनेमुळे मराठ्यांना बऱ्याच मोहिमांमध्ये हमखास यश मिळायचे. शत्रूसैन्याची फळी फोडत असताना मराठी फौज विस्कळीत होणार नाही याची छत्रपती शिवाजी महाराजांनी नेहमी दक्षता घेतलेली असायची. त्यामुळे सैन्याला लढाईवर जातानाच एक वेगळेच असा आत्मविश्वास निर्माण व्हायचा.

प्रत्येकाला जेवढे काम दिलेले असायचे तेवढेच त्याने चोखपणे बजावले की यश हमखास मिळायचे. महाराज जेवढ्या कुशलतेने युद्ध मोहिमांचे नियोजन करायचे तेवढ्याच कठोरतेने त्यांचे शिलेदार आणि मावळे त्यांची अंमलबजावणी सुद्धा करायचे.

शोध निबंधाची उद्दिष्टे

१. छत्रपती शिवाजी महाराजांची लष्कर व्यवस्था समजून घेणे.
२. शिवकालीन लष्कर व्यवस्थेच्या धोरणांचा अभ्यास करणे.

शोध निबंधाची गृहितके

१. शिवाजी महाराजांनी भविष्यकालीन लष्कर व्यवस्था ओळखली होती.
२. शिवाजी महाराजांनी युद्ध मोहिमेच्या वेळी लष्कर व्यवस्थेचा उपयोग केला होता.
३. शिवाजी महाराजांनी किल्ल्यांच्या व्यवस्थेचा धोका ओळखून त्यावर लष्कर व्यवस्थांचे नियोजन केले होते.

संशोधन पद्धती

प्रस्तूत शोध निबंधासाठी दुय्यम साधनांचा (स्रोतांचा) वापर करण्यात आला आहे. त्यात विविध मासिके, संदर्भपुस्तके, इंटरनेटचा वापर करण्यात आला आहे.